

ANTTI SALMINEN

Tätä kirjoitettaessa on taas se aika vuodesta, kun Euroopan laitamilla kytevät kynsitulet roihahtavat kokoiksi. Suomesta käsin näyttää helposti siltä, että kriisistä on tullut uusi normaali ja että pohjimmitaan mikään ei järky, vaikka elämäntavan perusta antaisikin myöten. Vielä kerran IMF, otetaas vielä EKP: kyynelkaasua jo aamiaiseksi, kuviokelluntaa tyhjän päällä – kaikkeen tähän voi tottua, ja speaktaakkelin romahduksesta tulee luonteva osa speaktaakkelia. Kuningasnäytelmän esiintyjät ovat lavalla henkitoreissaan, eivätkä katsojat huomaa eroa esitykseen, josta ovat maksaneet.

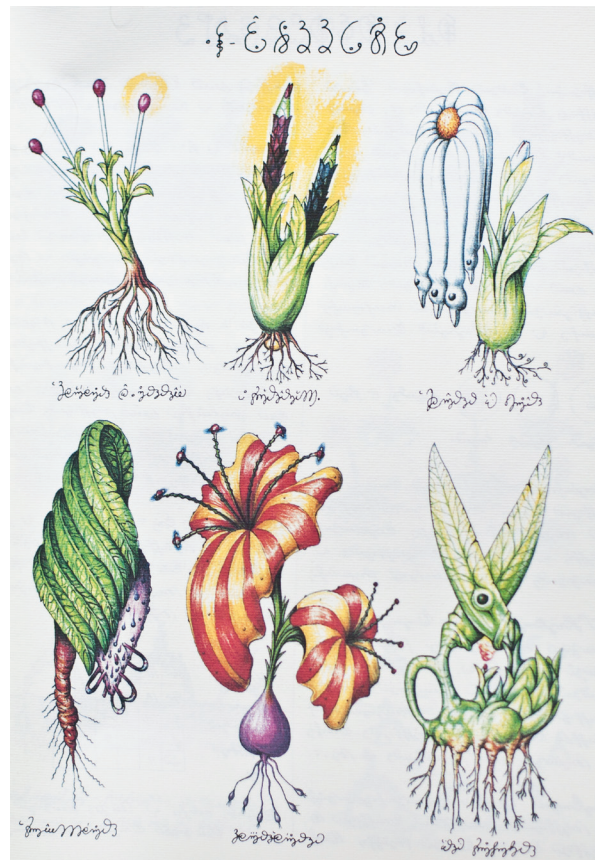
”Alistettujen traditio osoittaa meille, että ’poikkeustila’, jossa elämme, on sääntö. Meidän tulee päästä tätä vastaavaan historiakäsitykseen”, totesi muistettavasti Walter Benjamin vuonna 1940. Tämä historiakäsitys tuntuu nyt tarjoutuvan suorastaan banaalin ilmeisenä. Poikkeustilan periaatteet alkavat imeytyä jokapäiväiseen elämään samalla kun budjettikuri ja biovallan uudet kepposet vaativat yhä suurempaa kuuliaisuutta. Taloudellisen liberalismien terminaalivaiheessa rautakorkoisen kurin ja Ayn Randin b-luokan tieteiskirjoista uutetun vapausaatteen musta dialektiikka pitää kansan- ja paikallistolouksia pihtioitteessaan niin kauan kuin ne eivät lyö näkymätöntä kättä näpeille.

*

Näkymättömän käden sijaan tarvitaan monia näkyviä. Tämä tarkoittaa myös ajattelun muuttumista manuaaliseksi, taidolliseksi. Käsitteiden on tultava käsitettäväksi ja ajattelun kehollistuttava, kosketettava. Uusesisokraattinen elementaarisuus, filosofian käsityöläisyys, harjoitteiden avulla ajattelu – mahdollisia kosketuskohtia tarpeellisille pohdoksille on monia. Tärkeää on, että ajattelun ja politiikan materiat otetaan käsille, koetellaan niitä ja tullaan niiden koettelemiksi.

Käsittävän ja käsitettävän ajattelun olisi siksi mieltä perustua koeteltavan asian, oli se sitten villapaidan sauma tai kokonaisen elämänmuodon infrarakenne, tunnus- teluun, kykyyn muokata sitä lennosta ja korjata se, jos se lakkaa palvelemasta eikä enää päde. Tämän ajattelun tukemiseen filosofia tarvitsee kaikki aistit.

Materian mykkyyydestä elävän produktivismin sijaan olisi ilo löytää lähtökohtia, jotka etenesivät laskennallisesta resurssiempiriasta merkityksen, kokemuksen ja elämänmuodon tasoille. Kaloreilla, jouleilla ja wateilla ei ole rakennettu yhtäkään yhteisöä, joka eläisi kestävästi suku-

polvia. Esimerkkejä kaivatusta ajattelusta antavat tämän numeron väkivahvat mutantit Ernst Jünger, Arthur Rimbaud ja Nick Land. Tämä kirottu heimo pitää mielensä helvetissä vaipumatta epätoivoon.

*

Hypoteesi: teoria voi toimia kriisissä vasta sen jälkeen, kun se on itse kriisiytynyt, tullut osaksi kriisiä, mutta ei sen ehtojen sanelemina vaan ne avoimesti kohdaten ja arvioiden. Lisättäköön tähän vielä kolmas kerros. Vain teoriasta, joka on kriisiytynyt ja toiminut kriisissä, voi tulla kriisin teoria. Sitä ei voi mieltää ennalta vaan se on luotava kriisin sisällä, siis nyt.

Näyttää siltä, meillä ei ole teoriaa nykyisistä kriiseistä. On toki loputtomasti laskelmia, dataa ja jopa niiden pohjalta tehtyjä poliittisia päätöslauselmia, mutta ei liki ajatustakaan siitä, mihin nykyinen kriisi johtaa ja mitä siitä seuraa. Tästä syystä teoria on kriisissä, koska

se on kriisissä. Mutta kriisin pitäisi olla teoriassa, toisin sanoen kaivattaisiin teoriaa, joka ymmärtäisi kriisin filosofisesti, esimerkiksi sen muinaiskreikkalaisessa ja herakleitoslais-hölderliaanisessa merkityksessä, yhtäältä uhkaavana mahdollisuutena ja mahdollistavana uhkana, toisaalta mahdottoman mahdollisuutena.

*

Vaan mihin riittää edes mahdottoman fetissi? Mihin eurooppalainen vallankumous väkevimmilläänkään voisi nyt yltyä? Mihin muuhun kuin uuteen katastrofaaliseen uuhriin, joka riittäisi perustamaan ja takaamaan tulevan lain? Jos enempiä ei ole tarjolla, edellisen ja kuluvan vuosisadan mannermainen ajattelu messianismeineen ja yltäkyläisine transgressioineen on kutakuinkin saman nihilismin paulomaa kuin kulutus- ja yksilökeskinen liberalismi.

Samaan aikaan toisaalla vallankumousfantasiat alkavat tulla lihaksi ja palaviksi barrikadeiksi. Euroopan nuorista miehistä liki puolet on tällä haavaa työttömänä, ja se on vissi enne. Vapautuvalla energialla ei ole etumerkkiä: sitä voidaan käyttää poliittisen kentän laidasta toiseen. Yksin Euroopassa vallankumouksia tulee takuulla monta, ja ne voivat olla luonteeltaan hyvinkin erilaisia. Ratkaisevaa on, missä määrin niiden lietsoma voima onnistutaan yhdistämään ja millaisten lippujen alle.

Historia toistaa nyt toisin: Suuren Vallankumouksen perinne ei ole enää entisensä. Jos yleismaailmallinen kumous (oli sen politiikka mikä hyvänsä) kuin ihmeen kaupalla toteutuisikin, se ei kauaa voisi levätä planetaarisen teknologikalvon pintajännityksessä, jonka logistiikka on mahdollistanut vauraan pohjoisen energiansyötön perustan katoamisen esiltä ja käsiltä. Teollisen vallankumouksen kaltaista hiilellä ja öljyllä käyvää lokomotiivia ei voida enää pitkään pitää käynnissä universalismin moottorina. Satelliittijärjestelmä ja valtaosa suurista merikaapelilinjoista ovat käyttöikänsä päässä, tieverkkoja ajetaan hiljalleen alas ja öljyntuotanto etsii pakkorakkoja sulavilta ikijääalueilta. Logistinen verisuonisto on hitaasti kiiruhtaen rappeutumassa. Öljylähdettä, aurinkoa ja tuulta ei voi devalvoida. Siksi pohjimmaisista tulevista kumouksista on pitkä teollinen vallankumous – tällä kertaa takaperin.

Jos alueellisten kumousten välille muodostuu yhteyksiä, ne ovat parhaimmillaankin maanlaisia ja vapaasti kasvaneita. Nämä rihmastot voivat toki olla laajoja ja pitkäikäisiä, mutta ne eivät reitity enää moottoriteiden, rahtiterminaalien ja valokuitujen kautta, vaan luottamuksena, aavistuksina, huhuina ja tietoisuutena, että kaukana joku tai jotkut ovat lähellä, elävät samankaltaisilla ehdoilla kuin täällä. Nykyisen energiatalouden perustojen antaessa myöten universalistinen kumous on mahdollinen ainoastaan henkisenä tai hengellisenä, sillä sen materiaalisten ehtojen täytyy olla paikallisia ja logistiikka kevyttä. Tässä tilanteessa toinenkin Benjaminin historian-filosofinen aforismi alkaa ajatteluttaa: dialek-

tinen materialismi on voittava vain, jos se liittoutuu teologian (joka nykyisin on “heikko ja pieni”) kanssa.

*

Vielä jonkin aikaa ehditään kysyä, riittävätkö kumoukset, ja jos niin mihin. Olletikin, jälleen kerran, ne eivät takaa mitään ja lupaavat kaiken. Tämä päätäpähkinäinen toivo on toki katalyyttina tarpeen, mutta paljastaa eleen muodollisuuden. Vallankumouksen hetki on epistemologinen kriisi, ja sen mustan aukon tapahtumahorisontti on läpikäymätön. Ennakoimattomuus luo tilanteesta jännittävän, auttaa jännittämään voimat. Mutta ollakseen ontologinen kriisi, olemis- ja elämäntapojen syväntärapaiseva uudelleenarviointi, kumouksen ei riitä olla vain *vallankumous*. Sen täytyy nousta syvemmältä, ei-inhimillisestä, ja palata siihen. Post-benjaminilaisittain: jos se saa pontimensa elävästä materiasta, maankierron ja pyhyden dialektiikasta, se saattaa riittää.

Tätä vaihtoehtoa ei voi liberaalisti valita, ja vaadittava yhteisöllinen perusta on edelleen hyvin ohut. Syvälekäyvän kumouksen tietä ei voi seurata, koska sitä ei ole. Oikeastaan se ei ole vaihtoehto. Kenties se on kiulu. Mutta juuri siksi monet niistä elämäntavoista, jotka voidaan nähdä vielä hetken aikaa vaihtoehtoisina, lähestyvät tulevaisuudesta välttämättömässä tarpeellisuudessaan.

*

Kumous on katkos, murros ja särö. Mutta murroksen on tapahduttava sisältä käsin, sen on tarkoitettava murtautumista läpi, läpimurtoa. Tosi kumous on elämänmurros, ja se tehdään yhtäältä kuoriutumalla, nokkimalla kuorta sisältä käsin. Toisaalta tarvitaan riittävän rauhallinen hautomispaikka. Tarvitaan kokonainen metsä ja väsymätön hammas. Olosuhteet määräävät, mutta sisäinen työ ratkaisee. Sankarillis-miehisen vallankumousfantasian sijaan vaaditaan valmiutta syntyä sokeana ja avuttomana. Hyvässä tapauksessa pesässä on muitakin jakamassa samaa nälkää.

Toinen hypoteesi: Jos vallankumouksen kysymystä ei aseteta energeettisesti, se joutuu hakoteille. Jos tuota energeettisyyttä ei ymmäretä laskennallisen ohella esitiedollisen kokemuksellisesti, se menee vikaan. Jos tuo kokemuksellisuus ei huomioi monimuotoista pyhyden ulottuvuutta, se ei lie kyllin voimakas.

Oikaisu

Numerosta 1/2012 jäivät puuttumaan Markku Nivalaisen kirjoittajatiedot. Nivalainen on filosofian jatko-opiskelija Jyväskylän yliopistossa.